

Par mums visiem svarīgo!

Liepājas, Kuldīgas, Saldus, Talsu, Dobeles, Madonas, Limbažu, Cēsu un Valmieras reģionālo laikrakstu žurnālistu kopīgi veidoto pielikumu “Novadi domā”, ko tagad lasāt, turpmāk kopā ar savu laikrakstu saņemsiet līdz pat vēlam rudenim, jo, īstenojot projektu “Reģionālo mediju spēks”, mēs piedāvāsim jums ieskatu dažādos reģioniem nozīmīgos problēmjautājumos. Pirmais pielikums veltīts uzņēmējdarbībai un konkrēti pārtikas ražošanai, kas, pēc mūsu domām, reizē ir gan Latvijas spēks, gan vājums. Kāda ir mūsu vieta Eiropā, kādas ir problēmas atsevišķās nozarēs un kādi ir pārtikas ražošanas attīstības ceļi? To mēģinājām izpētīt un nu piedāvājam iepazīt jums.

Redaktore ANDA PŪCE

Reģionālo laikrakstu pielikums **Nr. 1**

Kurzemes Vārds *Auseklis* *Talsu vēstis* *STARS* *Kurzemnieks* *Zemgale* *Saldus Zeme* *Druva* *Liesma*

Nelaimīgās piena upes

Pirms nepilniem septiņiem gadiem Latvijā tika nodibināts jauns piena pārstrādes uzņēmums ar patriotisku nosaukumu “Latvijas piens”. Uzsvāru dibinātāji lika uz to, ka uzņēmums pilnībā pieder pašiem zemniekiem, piena ražotājiem, tas ir, trīs piensaimnieku kooperatīviem. Tam būtu vajadzējis nodrošināt, ka saražoto pienu patiešām ir, kur likt, un ka pienam šeit pat, Latvijā, tiek radīta pievienotā vērtība.

Tagad pieder vāciešiem

Gadu gaitā uzņēmums piedzīvoja pārmaiņas, līdz šogad tā galvenais īpašnieks vairs nav zemnieku kooperatīvs un nav pat vairs no Latvijas. Kopš ziemas beigām 75% uzņēmuma pieder Vācijas koncernam “Eximo Agro-Marketing”, jo vācu piena pārstrādes uzņēmums būtiski investējis “Latvijas piena” attīstībā. Pārējie SIA “Latvijas piens” dalībnieki ir lauksaimniecības kooperatīvi “Latraps”, “Dzēse” un “VAKS”.

Jaunais uzņēmuma vadītājs Jānis Vaivods nekomentē, vai un kā šīs pārmaiņas mainījušas sākotnējo ideju, jo ar tās rašanos nav bijis saistīts. Taču viņš runā par pārmaiņām uzņēmuma darbā. “Protams, tās ir būtiskas. Vispirms – paplašinās tirgus, kur pārdot sieru, gan Eiropā un Eiropas Savienībā, gan ārpus tās.” Vācu uzņēmumam, kuru J. Vaivods pārstāv, Vācijā ir astoņas pārstrādes rūpnīcas. “Mēs esam speciālisti siera ražošanā un tirdzniecībā.” Tagad “Latvijas piens” dienā saražojot un realizējot 20 tonnas siera. “Iepriekš tā nebija.” Siers bija galvenais ražojamais produkts jau kopš rūpnīcas pirmsākumiem.

Vaicāts, cik daudz no saražotā paliek Latvijā, J. Vaivods norāda, ka Latvijas tirgus atsevišķi netiek nodalīts, runāt var par Baltijas valstīm kopumā. Tur

paliek piektā daļa produkcijas. “Tas ir vienots tirgus.” Arī piens ražošanai tiek iepirkts ne tikai Latvijā, bet arī Igaunijā un Lietuvā. Ar Latvijas pienu vien nepietiekot.

Lielākoties aug

Piena pārstrādes uzņēmumiem šokas dažādi, liecina publiski iepazīstamā informācija par to pērnā gada pārskatiem. Piemēram, Aizputes novadā strādājošajai “Elpai” apgrozījums audzis par vairāk nekā 6%, vēsta aģentūra “LETA”. Tomēr ražošanas izmaksas ir palielinājušās, un to dēļ peļņa sarukusi. Taču izdevies palielināt krējuma un kefīra ražošanas apjomus.

“Talsu piensaimniekam” peļņa pieaugusi par vairāk nekā piektdaļu. Uzņēmums pērn saražojis vairāk nekā 6000 t produkcijas, 87% no tās pārdevis Latvijā. Peļņa pieaugusi arī “Lazdonas piensaimniekam”, kurš apņēmis modernizēt tehnoloģijas un attīstīt arī nišas produktu ražošanu. Labāk klājies arī “Jaunpils pienotavai”. Tā investējusi mocarellas siera ražošanas tehnoloģijās, šogad plāno par trešdaļu palielināt biezpiena un skābā krējuma ražošanas jaudas.

“Baltic Dairy Board”, kas savulaik iegādājās bankrotējušo “Bauskas pienu”, apgrozījums pērn pieaudzis divkārt, jūtam samazinājušies arī zaudējumi.

Mēģinājumi pašiem zemniekiem nodarboties ar piena pārstrādi izrādījās neveiksmīgi

Egona Ziverta foto

Uzņēmums, pēc tā mājaslapā teiktā, ir “viens no lielākajiem piena/sūkalu olbaltumvielu ražotājiem Ziemeļeiropā”.

Tikmēr Salacgrīvas novada zemniece un Latvijas Piena ražotāju asociācijas valdes priekšsēdētāja Ieva Alpa-Eizenberga žurnālam “Agrotops” nesen paudusi, ka nopietni apsver iespēju likvidēt savu piena lopu ganāmpulku. Un viņa tāda nebūt neesot vienīgā.

Nespēj iet līdzī laikam

Vai patiešām pienu Latvijā saražo pārāk daudz? “Jūs uzdevāt jautājumu, uz kuru nevar atbildēt vienā vārdā – jā vai nē,” LLU Agroresursu un ekonomikas institūta Lauksaimniecības attīstības un ekonomisko attiecību daļas vadītājs un vadošais pētnieks Andris Miglavs neslēpj, ka šī nav vienkārša un nav arī vienkāršojama tēma.

“Latvijas lauksaimniecībā esošais piena ražošanas potenciāls vairākkārt pārsniedz Latvijas iedzīvotāju patēriņa vajadzības. Tas tā ir bijis, tas tā ir un tā arī paliks vismaz tuvākās desmitgades,” īsi rezumē A. Miglavs. Bet tas viss, kas Latvijā ar pienu notiek pēc tā izslaukšanas no govīm, pēc būtības ir konkurēt nespējīgi, salīdzinot ar daudzām citām piena ražošanas valstīm, viņš uzskata.

Lai arī, pārskatot nozares darbību, šķiet, ka dažādu piena pārstrādes uzņēmumu, arī uz nišas produktiem

orientētu, valstī it kā nav maz, ekonomists uz to raugās citādi. Kāpēc ir nespēja konkurēt? “Tas ir apstākļu kopums,” saka A. Miglavs. Viņš min, ka par šo tēmu dažādās auditorijās izteicies ne vienreiz vien, tēma nav jauna. Un pārstrāde nebūt neesot plaša.

“Katru dienu Latvijā izslauc gandrīz trīs tūkstošus tonnu piena, un labu tūkstoši, ja ne vēl vairāk, katru dienu izved no Latvijas neapstrādātu. Tas jau parāda, ka mūsdienu piena industrijai Latvijā ir nepietiekamas jaudas. Tas ir tik acīmredzami, ka par to pat nav vērts tālāk runāt.” Piemēram, Lejaskurzemē šobrīd ir tikai “viens mikroskopisks piena pārstrādes uzņēmums”, A. Miglavs norāda uz Aizputes novadā strādājošo SIA “Elpa”. Būtībā šobrīd Latvijā esot tikai viens salīdzinoši liels uzņēmums – Preiļu, Daugavpils, Krāslavas pārstrādes uzņēmumu konglomerāts. Un pat ne koncerns “Food Union”, kurš šobrīd strādājošs “tikai ar aptuveni trešdaļu no tā apjoma, ar kādu to veidojošie uzņēmumi strādāja pirms 15 gadiem”. “Kaut kāda iemesla dēļ viņi nav spējuši tikt līdzī laikam.” Poļi un arī lietuvieši to esot spējuši krietni veiksmīgāk.

Taču A. Miglavs uzsver, ka “pēdējo 15 gadu laikā mainījusies ir visa pasaule”.

Dina Belta

Latvijā saražotie piena produkti (tūkst. t)

	2007	2011	2015
Pārtikas piens	104,2	64,6	56,2
Paniņas	4,1	4,6	3,8
Krējums	28,8	32,7	36,8
Paskābināts piens	45,5	36,9	41
Sviests u.c. dzelteno tauku produkti	7,5	5,3	6,9
Siers	35,3	29,2	38,4

EKSPERTE

Imports līdzvērtīgs eksportam

Sandra Kalniete,
strādā Eiropas Parlamenta
Lauksaimniecības un lauku attīstības
komitejā

Eiropas Savienībā ir vienotais tirgus, kurā kopš 2004. gada darbojas arī latviešu ražotāji un lauksaimnieki, jāsaka gan, ka daļa veiksmīgi un daļa mazāk veiksmīgi. Piemēram, iknedēļas tirdziņā pie Eiropas Parlamenta var nopirkt Svētes bioloģisko maizi un ceļumus.

Pēdējos gados importa apjoms ir līdzvērtīgs mūsu eksportam. Pēc "Eurostat" un Zemkopības ministrijas datiem, arī 2015. gadā pārtikas un lauksaimniecības produkti bija viena no nozīmīgākajām Latvijas eksporta nozarēm, neskatoties uz šo produktu eksporta vērtības kritumu politisku satricinājumu dēļ. 2015. gadā šo produktu eksports bija apmēram divi miljardi eiro jeb 19,7% no kopējās Latvijas eksporta vērtības. Desmit gadu laikā tā ir pieaugusi par apmēram 7%. 2015. gadā eksports uz ES veidoja lielāko daļu, 57% tika realizēti ES iekšējā tirgū, pārējais eksportēts uz trešajām valstīm. Latvijas pārtikas un lauksaimniecības produktu tirgū imports no ES valstīm ir gandrīz 90%.

Lauku attīstības programma 2014.–2020. gadam paredz investīcijas pusotra miljarda eiro apmērā. To galvenais mērķis ir Latvijas lauksaimnieku un lauku uzņēmumu konkurētspējas uzlabošana, tostarp saimniecību modernizēšana, restrukturizēšana un tirgus dalības palielināšana.

Konkurētspējas, produktivitātes un pievienotās vērtības celšana ir tālredzīgas un ilgtermiņa attīstības rezultāts. Tas nozīmē uz attīstību vērstu sadarbību starp izglītības un pētniecības, lauksaimniecības un uzņēmēju sektoru, kā arī piegādes ķēdē un uzņēmēju starpā. Tas attiecas arī uz profesionālās kvalifikācijas celšanu un riska pārvaldības sistēmu attīstību.

Nodokļus nost no rokām

Ko gribētu sagaidīt no valsts? Nelielā Liepājas zivju pārstrādes uzņēmuma "Vido" vadītājs Vidmants Paulavičs, dzirdot jautājumu, telefona klausulē izmīsiģi iesmejas, pirms burtiski izkriedz sāpi: "Lai samazina nodokļus – visiem!"

Trūkst "normālu cilvēku", kas kārtīgi un kvalitatīvi spētu saražot "normālu" produkciju – savā biznesā saredz V. Paulavičs. Toties darbaspēka izmaksas ir ļoti lielas, saka uzņēmējs, kurš pērn nodarbinājis 24 strādājošos. "Nodokļi ir jāmaksā tik un tā, ir kas izdarīts vai nav."

Holdinga "Gamma A" valdes priekšsēdētājs Aivars Lejietis uzskata: "Mums valstī vislielākā problēma ir ar neapliekamo minimumu. Tā ir grandioza problēma, neviens to neredz un negrib risināt. Šeit darbaspēks ar ļoti zemām algām izmaksā vairāk nekā valstīs ar lielāku darba algu. Tas, protams, nav normāli, un tas nav veicinošs faktors. Neapliekamajam minimumam vajadzētu būt vienādam ar minimālo algu vai pat lielākam. Tad būtu pilnīgi normāli." Pievienotā vērtība zivju pārstrādē veidojas, pārstrādājot izejvielas – zivis. Tāpēc darbaspēka izmaksas šeit vienmēr ir augstas, jo ir daudz roku darba, līdz ar to daudz nodarbināto ar zemu atalgojumu. Holdingā kopā strādā apmēram 600 cilvēku, bet trumpis ir vienā mezglā aptverta visa joma – gan zvejniecība, gan zivju pirmapstrāde, gan pārstrāde, gan konservu kārbu ražošana. Tajā aptvertas vairākas ražošanas bāzes un meitasuzņēmumi no Kolka līdz Mangaļsalai un pat vēl tālāk līdz

Jēkabpilij, kur atrodas metālapstrādes iecirknis. "Tas dod mums lielākas manevra iespējas un labākas pozīcijas nozarē, bet kompleksā situācija ir bēdīga," saka A. Lejietis. Faktiski viņš no valsts necer neko vairāk kā – "lielākā palīdzība būtu pēc iespējas mazāk traucēt un pieturēties pie saprātīgas jeb pārskatāmas, nemainīgas un veicinošas nodokļu politikas".

Nodokļu reforma, kuru ir iecerējis 2018. gadā sākt Finanšu ministrija un kuras pamatnostādnes 9. maijā apstiprināja valdība, vistiešāk ir vērsta uz to, lai uzņēmumi kļūtu konkurētspējīgāki un būtu ieinteresēti ieguldīt savā at-

tīstībā – apgalvo ministrijas pārstāvis Alekss Jarockis, atbildot uz jautājumu, kā valsts plāno samazināt darbaspēka nodokļu slogu uzņēmējiem. Valdības plāns ir palielināt ar nodokļiem neapliekamo minimumu līdz 250 eiro (pašlaik tas ir 60 eiro), nodokļu atvieglojumus par apgādībā esošu bērnu līdz 250 eiro (pašlaik tas ir 175 eiro), minimālo mēnešalgu palielināt līdz 430 eiro (pašlaik tā ir 380 eiro), bet iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmi samazināt no 23%, kā tas ir šobrīd, uz 20% (algām līdz 45 000 eiro gadā). Savukārt uzņēmumu ienākuma nodokļa likme, ja peļņa tiks reinvestēta, būs 0%, turpretī sadalot dividendēs – 20%. "Tas ir viss, ko valsts var atļauties," uzsver A. Jarockis.

Nora Driķe

UZZIŅAI

Pārmaiņas zivju pārstrādes nozarē

	2005	2015*
Uzņēmumu skaits	112	114
Nodarbināto skaits	7929	4161
Kopējās personāla izmaksas (ieskaitot darba devēja maksāto sociālo nodokli, milj. eiro)	20,81	28,84

Avots: Centrālā statistikas pārvalde.

*Jaunāku datu CSP pagaidām nav.

Visvairāk traucē ukraiņi

"Nav tā, ka Latvijas nacionālo gardumu – piena konfektes "Gotiņa" – pazīst tikai Latvijā," apliecina valsts lielākās un senākās gotiņkonfekšu ražotājas – SIA "Saldus pārtikas kombināts" – direktore Līga Grīle. Taču viņa neslēpj, ka lielākoties interesenti ir no tuvākajām kaimiņvalstīm.

"Gotiņas" Saldū ražo kā pirms pusgadsimta – lielos katlos vāra pienu un cukuru, karsto masu lej uz platām pannām, ar rokām sadala gabaliņos un tīn papīrīšos. "Konfekšu iesaiņošanu nevar automatizēt, nemainot recepti. Bet tad tās vairs nebūs "Gotiņas"," stāsta L. Grīle. Taču roku darbs un dabīgu izejvielu izmantošana nedod daudz iespēju unikālās konfektes ražot ekonomiskāk.

Pagājušā gadsimta 90. gadu vidū Saldū ražoja līdz pat 150 t "Gotiņu" gadā un lielāko daļu realizēja Krievijā, taču šis tirgus ir nestabils gan politisku, gan ekonomisku iemeslu dēļ. "Pašlaik ne Krievijas, ne citu tās kaimiņvalstu tirgus mums nav pieejams rubļa zemā kursa dēļ," turpina L. Grīle. "Tomēr turīgus pircējus šīs konfektes interesē – pagājušā gada nogalē divas ekskursantu grupas no Maskavas un Sanktpēterburgas ražotnes veikalā vienā stundā iegādājās produkciju par tādu summu, kādu citkārt ietirgojam pusotrā nedēļā. Palaikam kāds tirgotājs pasūta pa konfekšu kravai, bet apjomi ir nelieli, neregulāri."

"Gotiņu" stabilākais tirgus ārpus Latvijas ir Igaunija un Lietuva. Savukārt Rietumvalstīs tās interesē galvenokārt

tā sauktos etniskos pircējus – Vācijā "Gotiņas" tiek pārdotas lielveikalu tīklā, Lielbritānijā, Īrijā – veikalos, kuros iepērkas emigranti. Palaikam piegādes ir arī uz citām valstīm, bet tās atkarīgas no konkrētu tirdzniecības aģentu aktivitātes.

"Iekarot jaunus tirgus ir sarežģīti, jo "Gotiņas" ir specifisks gardums," pārliecinājusies direktore. "Lai daudzveidotu garšu, ražojam konfektes ar vairāk nekā 20 veidu piedevām: sēklām, augļiem, ogām. Piemēram, gatavojoties LIAA rīkotai izstādei Ķīnā, izveidojām skābenākas konfektes ar ābolu un upeņu piedevu, uz Nīderlandi tika sūtītas "Gotiņas" ar lakricu."

Par vietējo tirgu runājot, L. Grīle atkārto daudzu saldumu ražotāju teikto – biznesu graužoši ietekmē Eiropas Savienības politiskais lēmums atvērt tirgu Ukrainas pārtikai. Ražota ar lētākiem resursiem un darbaspēku, tā burtiski pārplūdinā tuvējās valstīs, un tirgotāji izmanto iespēju nopelnīt uz cenu starpības. "Saldus pārtikas kombināts" izvērsis izbraukuma tirdzniecību, kur piedāvā lielveikalos nepieejamu produkcijas daudzveidību, taču pārdošana svētku tirdziņos un pasākumos ir sezonāla un nespēj kompen-

Konfekte "Gotiņa" nereti ir simboliska dāvana vešanai uz citām valstīm, uzņēmumu, pašvaldību, tūrisma objektu reklāma

Ingus Ķēpuļa foto

sēt Ukrainas konkurences radītos zaudējumus.

Vienlaikus "Gotiņu" ražotāji liek uz svaru uz piena konfektes seno, tradīcijās balstīto stāstu un kārumu pārvērš suvenīrā ar interesantu iesaiņojumu, piemēram, ar tautasdziesmām papīrīša iekšpusē vai dažādu svētku noformējumu. Latvijas uzņēmumi, organizācijas, pašvaldības labprāt pasūta konfektes ar sava uzņēmuma logo vai pilsētu ainām. Pirms vēlēšanām arī daudzas politiskās partijas mēlo potenciālos vēlētajus ar atbilstoši noformētām "Gotiņām". Suvenīra loma unikālajam kārumam, iespējams, palīdzēs pārvarēt kārtējos, tā ilgajā vēsturē daudzkārt piedzīvotos grūtos laikus.

Daina Marcinkus

Ķiploku komanda

Sintija Rude un Inese Krūklīte pārstaigā ķiploku lauku, kas zaļo pie Ineses mājas. Aukstais laiks atstājis pēdas. “Ķiploki bija pamodušies spēcīgi, tika izvagoti, arī paravēju, bet pēdējās aukstās naktis tomēr būs apskādējušas. Tiem, kuri tikko sadīguši, dažas jaunās lapiņas dzeltenas. Jāpiecējas, ka daudzi nav cietuši,” vērtē Inese.

Abas sievietes ir SIA “Latvijas ķiploks” īpašnieces. Viņas savos laukos audzē ķiplokus, tos pārstrādā Raunas novada Raunā izveidotā ražotnē, tirgo gadatirgos, piedāvā ekoveikalos, arī turpat savā veikaliņā, kā arī popularizē ķiplokus, rīkojot degustācijas un stāstot par šo veselīgo garšaugu.

“Vēl pārāgi spriest, bet tik traki kā pagājušopavas noteikti nebūs. Pie lauka raudāju, vagas bija tukšas, gandrīz visi kailsalā nosaluši. Tad nāca saums, vājākie izkalta,” zemnieka darba atkarību no laikapstākļiem atgādina Sintija.

Inesei ķiploki iestādīti gandrīz hektāra platībā, Sintijai nedaudz vairāk par hektāru. Sintija atceras, ka izmērijusi vagas, tās bijušas 14 km garas. Un visas jāravē. “Tikko uznāks lietūs, jūnija sākumā ķiploki būs zālē, tad sāksies

lielā ravēšana. Ravējam tikai ar rokām. Palīdz radi, draugi. Ķimikātus nelietojam,” saka Sintija.

Kas ir grūtāk – izaudzēt, radīt un ražot jaunus produktus vai tos pārdot? Sintija atzīst, ka nekas nav viegli, uztraukums ir gan par ražu, gan to, kāds iznāks produkts. Inese pārliecināta, ka grūtāk ir izaudzēt kvalitatīvus ķiplokus, bet tas svarīgi, jo tikai no kvalitatīva ķiploka iznāks kvalitatīvs produkts.

Audzēt ķiplokus Sintija sāka pirms sešiem gadiem. Viņa atceras, ka daudz mācījās, lai kļūtu par uzņēmēju, līdztekus meklēja informāciju par ķiplokiem. Tad izgatavoja ķiploku pulveri, ko draugi un radi atzina par garšīgu. Ražotne bija vecāku mājās, dažus kvadrātmetrus lielā telpā. “Tolaik katram dārzā bija ķiploku vadziņa, pēc statistikas datiem, 2011. gadā ķiplokus Latvijā

Ķiploku audzētājas, uzņēmējas Sintija Rude (no kreisās) un Inese Krūklīte zina, cik viņu darbs atkarīgs no laikapstākļiem

Martas Martinsones-Kašas foto

audzēja tikai apmēram 50 ha platībā. Imports pilnībā nodrošināja patērētājus. Daudzi vairs nemaz neatceras, ka ķiploki bija pat kontrabandas prece, tik dārgi,” stāsta Sintija. Uzņēmējdarbības kursos viņa iepazinās ar Inesi, kurai dobē auga 90 ķiploki. Pusgada laikā izveidojās komanda. Ar Raunas novada

domes atbalstu SIA “Latvijas ķiploks” jaunajai ražotnei tika atrasta mājvieta, kas tiek īrēta no pašvaldības. Tagad no ķiplokiem Raunā ražo deviņus produktus un to variācijas. Latvijā daudzi garšojuši sešas dažādas ķiploku konfektes, granulas, triju veidu pulverus, pesto, marinētus ķiplokus un ķiplokus medū, rīvētus ķiplokus, ķiploku grauzdīgus.

Uzņēmējas atklāj, ka rudenī būs vēl vairāk produktu, jaunie patlaban tiek testēti. Sadarbībā ar SIA “Veselības laboratorija” netālu no Cēsīm tapis ķiploku šņabis, kāds veselības uzlabošanai dzerts senos laikos.

Uzņēmējas atzīst, ka dažs domā – kas tām blondīnēm nekait, viņas audzē, ražo, tirgo un uzņem tūristus, rīko degustācijas, viss iet no rokas. Kopētāju saradies diezgan daudz. “Ik pa laikam dzirdam, ka vēl kāds sācis audzēt ķiplokus. Daudzi iedomājas, ka tas ir vienkārši. Mums patīk tas, ko darām, par rūgtiem brīžiem nerunājam, varbūt tāpēc tāds iespaids,” pieļauj Inese. Un viņu vieglums ir arī skaidra vīzija par to, ko abas grib sasniegt, neslēpj uzņēmuma “Latvijas ķiploks” īpašnieces.

Sarmīte Feldmane

Jāmeklē vieta pasaules kartē

“Latvijas tirgus var apēst tik daudz, cik tas var apēst. Tomēr pieaugot pirktpēdībai, Latvijas iedzīvotāji vairāk izvēlas preces ar lielāku pievienoto vērtību – kaut ko jaunu, dārgāku. Iekšējā tirgū konkurence ir saasinājusies, bet, lai uzņēmumi varētu attīstīties, jādomā par eksportu. Un to daudzi ražotāji ir sapratuši,” vērtē Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācijas padomes priekšsēdētāja Ināra Šure.

“Eksporta apjoma ziņā faktiski esam sasnieguši pirmskrīzes līmeni,” atzīmē Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācijas padomes priekšsēdētāja Ināra Šure

Foto – LETA

Esam pirmskrīzes līmenī

Arī Eiropas Parlamenta deputāts, Eiropas Tautas partijas koordinators Rūpniecības, pētniecības un enerģētikas komitejā Krišjānis Kariņš atzīmē, ka nozares potenciāls ir attīstāms, veicinot tādu produktu, kam ir augstāka pievienotā vērtība, ražošanu, paplašinot ražotāju kooperāciju, meklējot iespējas tā dēvēto nišas produktu ražošanā, kā arī palielinot eksportu. Tas nodrošinātu arī lielākas algas nozarē strādājošajiem. “Mums ir daudz lielisku uzņēmumu, kas izmanto tās iespējas, ko sniedz ES. Piemēram, “Pure Food” savu produkciju tirgo vairākās ES valstīs, bet “Trikātas siers” iekaro Skandināvijas tirgu. Redzam, ka kopš krīzes tieši eksportējošais sektors ir tas, kas virzījies tautsaimniecību uz augšu. Šobrīd Eiropā ir nedaudz vairāk par 500 miljoniem iedzīvotāju vienotā tirgū, kur nav muitas tarifu, kur ir brīva preču pārvietošana. Mums ir svarīgi to saglabāt, kā arī panākt brīvu pakalpojumu plūsmu, noārdot tos šķēršļus, kas joprojām pastāv.”

Eksporta tirgu iekarošana gan ir laikietilpīga un dārga, eksperti spriež, ka tam nepieciešams vismaz viens vai divi gadi. Tomēr Latvijas pārtikas nozares uzņēmēji, zinot, ka 2020. gadā noslēgsies Eiropas Savienības fondu finansu plānošanas periods, saspārušies un šobrīd aktīvi iesaistoties daudzos

projektos, lai saņemtu atbalstu jaunu eksporta tirgu apgūšanai. “Piemēram, Pārtikas uzņēmumu federācijā ir klastēris, kurā vidējie un mazie uzņēmumi var saņemt atbalstu eksporta vizītēm, kontaktu veidošanas braucieniem, dalībai izstādēs vai tiešajiem līguma slēgšanas pasākumiem. Tas ir liels atbalsts uzņēmējiem, un viņi to arī aktīvi izmanto,” saka I. Šure.

Pēc Eiropas Savienības Statistikas biroja “Eurostat” datiem, 2016. gadā pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības produkti bija nozīmīgākā nozare kopējā Latvijas eksportā. Pērn šo produktu eksports, salīdzinot ar 2015. gadu, palielinājies par 71 miljonu eiro jeb 3,4%.

Latvijas produktu eksports šobrīd aptverot teju visu pasaules karti. Zivsaimniecības produktus Latvijas rūpnieki eksportējoši līdz pat Meksikai, mūsu valsts konditorejas preces nonāk pie patērētājiem gan Amerikā, gan daudzās citās valstīs, sieri iekarojuši Eiropu, tos sūta arī uz Ķīnu, Uzbekistānu un arābu valstīm.

Ekonomisti atzīmē – tas, ka Latvijas produktu eksporta tirgus ir labi diversificēts, ir pozitīva iezīme.

“Eksporta apjoma ziņā faktiski esam sasnieguši pirmskrīzes līmeni. Pirms tam Krievijas embargo dēļ pārtikas produktu eksports vienā ceturksnī bija nokritis pat par 40%. Taču nu pēc aptuveni diviem gadiem uzņēmējiem sāk nest augļus tas grūtais darbs, ko prasīja eksporta tirgus pārorientēšana uz citām

UZZIŅAI

■ 2016. gadā Latvijas pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības produktu eksports veidoja 19,9% no kopējās Latvijas eksporta vērtības.

■ Pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības produktu importa vērtība gan pieauga straujāk nekā eksports. Ja eksports 2016. gadā pieauga par 71 miljonu eiro jeb 3,4 %, tad importa pieaugums bija par 138,8 miljoniem eiro jeb 6,6%.

■ Ņemot vērā importa vērtības straujāku kāpumu, 2016. gadā pārtikas, lauksaimniecības un zivsaimniecības produktu ārējās tirdzniecības balance bija negatīva.

■ Pārtikas un lauksaimniecības produktu eksporta struktūrā eksports uz ES veidoja lielāko daļu – 59% produktu realizēti ES iekšējā tirgū un 41% produktu eksportēti uz trešajām valstīm.

valstīm,” norāda federācijas padomes priekšsēdētāja.

Viņa atzīmē, ka nozīmīgs ir alkoholisks dzērienu eksports, par piemēru minot uzņēmumu “Latvijas balzams”, kura produkciju pārdod vairāk nekā 160 eksporta tirgos. Ārējā tirdzniecībā apjomus kāpina arī graudu un miltu pārstrādātāji, kuru galvenais tirgus ir Skandināvijas reģions.

Šauj dažādos virzienos

Pirms aptuveni pusgada darbu sācis Latvijas Pārtikas kompetences centrs, kurā atbalstu zinātniskiem pētījumiem jaunu produktu izstrādē un tehnoloģiju ieviešanā var saņemt ne tikai mazie un vidējie, bet arī lielie uzņēmumi. Ražotāji vērtē, ka nozīmīgs atbalsts ir arī pašmāju produktu zīmola “zaļās” un “bordo” karotītes papildu priekšrocības dalībai Nacionālajā pārtikas kvalitātes shēmā, proti, “karotītes” dalībniekiem ir lielākas iespējas uzvarēt valsts un pašvaldību iestāžu iepirkumos.

“Valsts iepirkumi vēršas plašumā. Piemēram, Aizsardzības ministrija noslēgusi vienošanos ar lauksaimnieku un pārtikas ražotāju organizācijām par to, ka tās iepirkumos prioritāti iegūs vietējo uzņēmēju ražojumi un lauksaimniecības produkti. Pirmkārt, mūsu bruņotie spēki to sen jau ir pelnījuši, otrkārt, valstī

bieži uzturas sabiedroto valstu karavīri, līdz ar to palielinās iepirkuma apjoms, kas arī ir svarīgi iekšējā tirgus attīstībai. Faktiski mēs “šaujam” dažādos virzienos – iekšējā tirgū ar paaugstinātas vērtības produktiem, koncentrējamies uz eksportu, lai nodrošinātu attīstību, iepirkumos prioritāti dodam vietējiem produktiem, tā cenšoties maksimāli izspiest importa produkciju,” skaidro Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācijas padomes priekšsēdētāja.

Tikmēr ražotāji cer, ka valdība tomēr izšķirsies par pievienotās vērtības nodokļa samazināšanu Latvijā ražotajai pārtikai, tādējādi kāpinot ne tikai pašmāju produkcijas patēriņu un palielinot konkurētspēju, bet arī atvieglojot uzņēmumu naudas plūsmu.

Vērtējot nozares riskus, I. Šure min gaidāmo Lielbritānijas izstāšanos no ES. Lielbritānija gan nav nozīmīgs Latvijas pārtikas jomas uzņēmēju eksporta tirgus, tomēr jebkuras valsts politiskais un ekonomiskais satricinājums, tāpat kā valūtas svārstības, atstāj iespaidu arī uz mūsu valsts ekonomiku. “Riskā pakāpe jebkurai eksportētājai ir ļoti liela,” atzīst Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācijas padomes priekšsēdētāja.

Ilze Ozoliņa, Ilze Šķietiece

Nemitīgi jāinvestē attīstībā

Latvijas lauksaimniecību un līdz ar to pārtikas ražošanas nozari pēdējos gados piemeklē lielāki un mazāki satricinājumi. Uz to fona graudu pārstrādes uzņēmums “Dobeles dzirnavnieks” pārsteidz ar straujo attīstību un aizvien jauniem produktiem.

Ražotnes attīstībā pēdējos septiņos gados investēti gandrīz 60 miljoni eiro, modernizējot esošās dzirnavas, izbūvējot jaunu miltu glabātuvi, cieto kviešu dzirnavas, Latvijā pirmo lieljaudas īso makaronu, vēlāk arī spageti ražotni un visbeidzot pērn – graudaugu pārslu ražotni. Nesen pabeigta arī vairāku graudu tvertņu būvniecība, kas ļāvisi vairāk nekā par 50% palielināt uzglabāšanas jaudu, kas nu sasniedz 160 000 tonnu.

“Ražojot tikai miltus, attīstīties ļoti lielā mērogā neizdosies. Tas ir samērā vienkāršs produkts, kura lielo loģistikas izmaksu dēļ ir grūti konkurēt tirgū. Miltiem bija jārada papildus pievienotā vērtība,” sortimenta paplašināšanu skaidro “Dobeles dzirnavnieka” valdes priekšsēdētājs Kristaps Amsils. “Šī mūsu pašu ražotā izejviela – milti – ir makaronu jeb pastas pamatā. Līdz ar to pastas ražotnes būvniecība bija tikai loģisks solis. Līdzīgi bija arī ar pārslām. Un rezultāti rāda, ka šie lēmumi ir attaisnojušies.”

Būvējot pārslu ražotni, uzņēmums jau sākotnēji orientējās uz eksportu, kas kopumā veido 60% no visa “Dobe-

les dzirnavnieka” apgrozījuma. Rādītāji mainās atkarībā no preču grupas. Piemēram, miltiem eksports veido 50%, bet spageti – pat 97–98%, īsās formas makaroniem – ap 70%. Produkcija ceļo uz gandrīz 70 pasaules valstīm, aptverot Eiropu, Āziju, Āfriku. Pēdējos gados īpašs uzsvars likts uz Skandināvijas valstīm, kur uzņēmumam, pateicoties augstajai kvalitātei un konkurētspējīgajām cenām, jau ir izdevies sevi pierādīt.

Uzņēmuma vadītājs arī uzsver – liels pluss investīciju apgūvē iepriekšējā periodā bija ES fondu pieejamība, kuru izmantojot, īstenoti vairāki no augstākminētajiem investīciju projektiem. Viņš uzskata, ka uzņēmumam ES finansējums ir ļoti laba iespēja attīstīties, jo vēlāk palielina tā konkurētspēju. Ierobežotais laiks, kamēr fondi ir pieejami, arī ir papildu motivācija un neļauj kavēties ar idejas realizāciju.

Pieaugot graudu pārstrādes apjomiem un uzsākot jaunu produktu ražošanu, palielināties arī pārstrādāto graudu apjoms – sešu gadu laikā tas ir dubultojies, un šobrīd Dobelē gadā pārstrādā jau 200 000 tonnu graudu.

Uzņēmuma graudu pieņemšanas punkti ir ne tikai Dobelē, bet arī citās Latvijas vietās

Autores foto

“Paralēli ražošanas apjomu palielināšanai strādājām arī ar graudu piegādātājiem – lauksaimniekiem. Tā kā pārslu ražošanai nepieciešams ievērojams auzu apjoms, izveidojām īpašu auzu audzēšanas programmu, kurā uz abpusēji izdevīgiem noteikumiem aicinām iesaistīties zemniekus. Rosinām lauksaimniekus pievērsties arī bioloģiskajai graudu audzēšanai,” norāda K. Amsils. Viņš uzsver – laba sadarbība ar zemniekiem ir viens no uzņēmuma veiksmīgas attīstības balstiem, tāpēc nepārtraukti notiek darbs pie sadarbības uzlabošanas.

Piemēram, veiktas investīcijas graudu pieņemšanas jaudas palielināšanā, lai padarītu to efektīvāku un vasarā, kad zemniekiem ir dārga katra minūte, labības pieņemšana notiktu maksimāli ātri. Pērn “Dobeles dzirnavnieks” atklāja graudu pieņemšanas punktu Gulbenē, šogad tāds būs arī Aucē. “Pārdomāta ideja, profesionāla komanda, kas to realizē, un sadarbība ar mūsu lauksaimniekiem – tie ir galvenie uzņēmuma attīstības stūrakmeņi,” uzsver K. Amsils.

Indra Cehanoviča

Uz Krievijas pusi vairs neskatās

2014. gadā Krievijas noteiktais aizliegums tās teritorijā ievest pārtikas produktus no Eiropas Savienības dalībvalstīm smagi skāra arī Latvijas zivju pārstrādes uzņēmumus, jo dažiem lielākais produkcijas noieta tirgus bija kaimiņvalsts. Tomēr ir arī uzņēmumi, kas Krievijas noteikto aizliegumu tik skarbi neizjuta un turpina attīstīties. To apliecina uzņēmēju pieredzes stāsti.

Edgara Lāča foto

Uzņēmuma “Līcis 93” Kolkas cehs darbu pēc kārtējās sezonas atsāka pērn augusta vidū, nodarbinot 212 darbinieku. No tiem 147 ir Dundagas novada iedzīvotāji, 65 brauc no kaimiņu novadiem. Laikā, kad viens no lielākajiem produkcijas noieta tirgiem uzņēmumam bija Krievijā, Ķipkas cehā vien strādāja ap 200, bet Kolkā 400 un vairāk darbinieku. Tāpēc ceha vadītāja Regīna Rūmniece neslēpj gandarījumu, ka uzņēmuma īpašniekiem izdevās ražotni Kolkā saglabāt, jo tas ir viens no lielākajiem darba devējiem tai pusē. Šogad Kolkas cehs sezonu beigs 30. jūnijā, pēc tam cehā būs remonts, bet darbiniekiem –

atvaļinājums, lai jau augustā atsāktos ražošana. “Šoreiz esam nostrādājuši bez nevienas dīkstāves dienas un strādniekiem nebija jāklūst par bezdarbniekiem,” R. Rūmniece apmierināti saka.

Viņa neslēpj, ka ražošanu paplašināt nav paredzēts. “Esam nodrošināti ar izejvielu, ražošanas un tehniskajiem materiāliem un realizāciju. Strādājam arī pie jauniem sortimenta veidiem. Cī-

tīgi rēķinot un sabalansējot izdevumus ar ieņēmumiem, tikai tagad nedaudz esam pārkāpuši kritiskajam punktam. Ceru, ka nākamā sezona būs daudz veiksmīgāka, lai gan ir zināmas bažas par jauno nodokļu reformu un to, kā tā ietekmēs mūsu darbu,” ceha vadītāja vēl piebilst. Par Krievijas tirgu tagad uzņēmumā domājot vismazāk, jo ar esošajiem pasūtījumiem tā tik tiekot galā. SIA “Līcis 93” produkcija ir iecienīta Amerikas Savienotajās Valstīs, Japānā, Kanādā, Francijā un citviet. Ieguvuši tiesības produkciju eksportēt uz Ķīnu. Arī Latvijas tirgū pieprasījums pēc tās ir stabils.

“Protams, bija pierasts pie Krievijas tirgus, un sākumā radās grūtības pārorientēties, bet tagad ir jau strādāts un pierasts pie Rietumvalstu prasībām un tās vairs grūtības nesagādā,” par pārorientēšanos saka R. Rūmniece.

Savukārt SIA “Kaltenes zivis” valdes locekle Vīvita Kudiņa (attēlā) atklāj, ka viņas vadītajam uzņēmumam ar Krieviju sadarbība nemaz nav izveidojusies, un tas ir viens no iemesliem, kāpēc kaimiņvalsts tirgus aizvērsanu Latvijas zivsaimnieku produkcijai Rojas novadā neizjuta. Kaltenē saražoto produkciju

veiksmīgi realizējot Latvijā un citās valstīs. Lai sagatavotu vajadzīgo produkcijas apjomu, uzņēmumā strādā 32 darbinieki, visi vietējie. “Uz vietas nestāvam, attīstāmies un paplašinām ražošanu,” teic V. Kudiņa.

Pircēju pieprasītākie produkti esot cepta siļķe sinepju mērcē, zivju tītenīši, zivju salāti ar ananāsiem un valriekstiem, kā arī salāti ar kūpinātu skumbriju. “Visus produktus gatavojam uz vietas – apcepam zivis, gatavojam marinādes, mērces. Cenšamies, lai tie būtu pietuvināti mājas virtuvei,” panākumu recepti atklāj V. Kudiņa. Pēdējie jauninājumi produkcijas klāstā ir trīs veidu kalmāru salāti, arī kalmāru kotletes. Uzņēmums “Kaltenes zivis” uzsācis jaunu projektu sadarbībā ar kādu norvēģu zvejniecības un tirdzniecības uzņēmumu. Drīzumā būs gatavs jaunais marķējums, lai Kaltenē ražoto produkciju tirgotu Norvēģijā. Latvijā sniedz arī lašu filēšanas pakalpojumus norvēģu uzņēmumiem, vēl “Kaltenes zivis” attīsta kādu labu papildu biznesu – izbrauku ma tirdzniecību pasākumos, piedāvājot ātrās uzkodas un ēdināšanu.

Aiga Naudiņa

Pielikuma izdošanu finansē Valsts Kultūrkapitāla fonds

Projekts “Reģionālo mediju spēks”, nr. 2017-1-STP-M11006-P
Mērķprogramma “Atbalsts medijiem sabiedriski nozīmīga satura veidošanai”
Projekta iesniedzējs: SIA “Kurzemes Vārds”
Projekta partneri: SIA “Jaunais kurzemnieks”, SIA “Cēsu Druva”, SIA “Imanta info”, SIA “Izdevniecība Auseklis”, SIA “Saldus Zeme II”, SIA “Laikraksts Stars”, SIA “Talsu Vēstis”, SIA “Firma Zemgale” un SIA “TV Kurzeme”

Publikācijas sagatavojuši reģionālo izdevniecību štata žurnālisti un fotogrāfi.
Projekta vadītāja un pielikuma redaktore: Anda Pūce t.63422366, anda@kurzemes-vards.lv
Izplatīts kā laikraksta “Auseklis” bezmaksas pielikums
Iespējamais SIA “Latgales druka” tipogrāfijā Rēzeknē, Baznīcas ielā 28.
Tirāža – 4260 eksemplāru.